

SdBB brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap.

Motivatie Schutskooi aan de Schutstraat in de Geelders

Achtergrond

SPPiLL wil de geschiedenis van Liempde en omgeving meer beleefbaar maken. Een van de meest wezenlijke invloeden op het huidige aanwezige landschap is het functioneren van de Bodem van Elde als gemeint vanaf 1314 of vroeger tot begin 19^e eeuw. Het functioneren van een gemeint is beleefbaar te maken met een eenvoudige schutskooi.

Locatie

De locatie is gelegen aan de Schutstraat in het natuurgebied De Geelders, het hart van de vroegere gemeint Bodem van Elde.

Geschiedenis van de locatie binnen de gemeenschappelijke gronden in Bodem van Elde

De Geelders en het Elderbroek lagen in een gemeint (*gemeenschappelijk gebruik*) genaamd de Bodem van Elde. Het was een zogenaamde groene gemeint, vanwege de ligging in een leemrijk broekgebied. De vegetatie bestond voor een groot deel uit veen, grasland en struweel. Het gebied is in 1314 door Jan III, Hertog van Brabant, uitgegeven aan een viertal personen uit de parochie Gemonde. Het waren de vertegenwoordigers van de nageburen van de vier jurisdicties (schepenrechtbanken) waaronder de parochie van Gemonde viel: Boxtel, Schijndel, St. Oedenrode en St. Michielsgestel. Ook de inwoners van Kasteren (Liempde) waren gerechtigd. De uitgifte had betrekking op alle "*gemene gronden*" in het gebied en was gedaan "*bij onereuse titel van coop*". Elk van de vier gebieden leverde twee personen voor het toezicht: de raad van gezworenen genaamd de "achtmannen" (M. Spierings, 1976 en Hendrikx, 1998). Door deze uitgifte werd het bestaande gebruik van de wildernis door de aangrenzende grondeigenaren tegen betaling gelegitimeerd. Het gebruik van de bomen bleef echter bij de hertog. De acht gezworenen (*twee van ieder dorp*) vormden het bestuur van de Bodem van Elde. Zij kregen voor hun werk vacatiegelden en drinkgelden. De schutter (vlg. veldwachter) is de persoon die in hun opdracht onder meer toezicht hield op het vee op de gemeint. De gemeint was een economische basis voor de plaatselijke boeren vanwege het gebruik voor brandstof (*hout, turf*), mineralen (*plaggen*), plek voor begrazing voor runderen, varkens en schapen, veevoer, bouwmaterialen (plaggen en hout, vruchten etc. etc.

Einde van de gemeint

In 1803 is er door Hendrik Verhees een nauwkeurige kaart gemaakt van de Bodem van Elde, waarop de kampen en de gemene grond staan ingetekend. Op veel plaatsten aan de randen van de gemeint was men al begonnen met ontginnen. Deze stukken zijn door Verhees vermeld als "nieuwe erven". Zodoende kunnen we toch een goed beeld krijgen van de oorspronkelijke gemeint. Ook tekende Verhees de gemeentegrenzen nauwkeurig in op de kaart. Vrijwel overal volgen de gemeentegrenzen de rand van een kamp. De voorpootstrook op de gemeint die bij de kamp hoorde kwam daarmee in de naburige gemeente te liggen. Op de Hoge beekheide was het onduidelijk waar de grens lag tussen de gemeenten Liempde en St. Oedenrode. Hendrik Verhees maakte de kaart in opdracht van de gemeentebesturen, die de gronden wilden verdelen en het instituut van de Bodem van Elde wilden opheffen (*Pel, 2007*). In 1815 zijn de gemeenten daarmee gestart. Er is veel discussie geweest over de procedure, er kwam een referendum aan te pas in 1827 en vervolgens belandde het dossier in een diepe la op het provinciehuis. Het verzet tegen de opsplitsing eindigde met het overlijden van de laatste gezworene in 1844 (*Spierings, 1976*). Bij het einde zijn de laatste gemeene gronden eigendom van de gemeenten geworden. De Schutsstraat werd eigendom van Boxtel en Liempde.

Taak schutter

De taak van de schutter was om oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Al het gebruik was via strenge reglementen gebonden aan eeuwige voortzetting. Roofbouw (bijv. te dikke plaggen of te veel schapen) en gebruik door niet gerechtigden werd door de schutter tegengegaan. De reglementen kenden namelijk strafbepalingen (*bijv. X aantal guldens per overtreding van bijv. het aantal schapen*). Voor het onwettig gebruik van runderen en andere grazers (*varkens, schapen*) werd een schutskooi gebouwd. De schutter zette vreemd vee vast in een schutskooi, na het betalen van de boete werd het rund weer vrijgegeven. Hij trachtte onrechtmatig gebruik van de gemeint te voorkomen. De schutter was qua taakstelling de eerste toezichthouder op de Bodem van Elde. Hij kreeg voor zijn werk een *tractement en alle twee jaaren een nieuwen rok*. Een schutter & schutskooi zijn onlosmakelijk verbonden met het gebruik van de gemeint.

Schutstraat

De Schutstraat komt al voor vanaf 1642 (*F. Beelen, 2002*) en wordt verklaard vanwege de aanwezigheid van een schutskooi. De schutsstraat functioneerde ook als bijzonder fenomeen namelijk de veedrift Schutstraat. Deze openbare weg die dwars door de Geelders loopt, was met een smalle strook aangrenzende gemene gronden de verbinding van Kasteren met de Hooge Beekheide in het noorden van de Bodem van Elde. Vanuit Kasteren werd waarschijnlijk veelal varkens naar de Bodem van Elde geleid.